

بررسی شاخص‌های تداوم یافته در تبیین هویت فضاهای خیابان لاله‌زار تهران

علیرضا توکلی*

تاریخ دریافت: ۸۸/۲/۲۱

تاریخ پذیرش نهایی: ۸۸/۸/۲۵

چکیده

در تعریف هویت شهر و رابطه آن با عناصرش، توجه به دگرگونی‌ها و تحولات اجتناب‌ناپذیر تاریخی و اجتماعی ضرورت دارد. دلیل ظهور و شکل‌گیری مداوم مکان‌ها را در دگرگونی‌ها و تحولات فرهنگی و تاریخی باید جستجو کرد. این تحولات سبب می‌شود که عناصر جدیدی به یک مجموعه اضافه شده، عناصری از آن حذف شوند و به این ترتیب مؤلفه تاریخی مکان‌ها که خود ناشی از تحولات فرهنگی هستند، به ارکان هویتی آن‌ها تبدیل شوند. در مطالعات شهری، هویت به واسطه رابطه متقابلی که با مفهوم فضا دارد و نیز به واسطه نقشی که در ایجاد تصویر ذهنی از مکان و در نتیجه کیفیت زندگی شهری ایفا می‌کند مورد توجه است. از این رو نقش شهرها به عنوان مراکزی برای اشاعه شاخص‌های فرهنگی جوامع پذیرفته شده است، چرا که در فضاهای عمومی است که روابط متقابل اجتماعی رخ می‌دهد و به بلوغ می‌رسد و در حقیقت یک رابطه درونی نزدیک میان فضای شهری و هویت فرهنگی به وجود می‌آید.

بدین ترتیب فضاهای شهری عموماً در طول زمان مشمول یک هویت تداوم یافته تاریخی می‌شوند. شاخص‌هایی که در تبیین این هویت تاریخی موثر هستند در طی زمان تاثیرات کارکردی مشابهی را در فضای مورد نظر باعث می‌شوند. این شاخص‌ها باعث تداوم هویت فضاهای شهری می‌شوند به طوری که می‌توان به آن یک هویت تاریخی اطلاق کرد. می‌توان گفت در میان انواع فضاهای شهری، خیابان‌ها دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشند. از دید عملکردگرایان، خیابان فضایی ارتباطی است که جهت‌دهنده، تقسیم‌کننده و تقویت‌کننده ساختار شهر است و آنان که به ادراک محیط اهمیت می‌دهند راه‌ها را مهم‌ترین عامل سازمان یافته در نقشه‌پردازی ذهنی انسان می‌دانند. از طرف دیگر امروزه با برخی از این فضاهای شهری روبرو هستیم که فاقد هویت مثبت و یا واجد نوعی هویت خنثی هستند. از این رو با توجه به اینکه هر یک از فضاهای شهری ممکن است در گذشته دارای یک یا چند شاخص هویتی بوده یا هم‌اکنون قابلیت ارائه چنین کارکردهایی را داشته باشند، می‌توان به کنکاشی در جهت شناسایی و تقویت وجوه شاخص هویت تاریخی آن‌ها اقدام کرد. در این نوشتار پس از تعریف و بازخوانی مفهوم هویت در فضاهای شهری به بررسی شاخص‌های موثر و تداوم یافته در شکل‌دهی به هویت فضای مورد مطالعه و در انتها به بیان سیاست‌های کلی در جهت تقویت و احیاء هویت آن پرداخته شده است.

واژگان کلیدی:

هویت، شاخص‌های تداوم یافته، فضای شهری، خیابان لاله‌زار.

مقدمه

هویت در لغت‌نامه دهخدا چنین آمده است: "هویت عبارت است از تشخیص و همین میان حکیمان و متکلمان مشهور است/ هویت گاه بر ماهیت با تشخیص اطلاق می‌گردد که عبارت است از حقیقت جزئی تر می‌باشد" (دهخدا، ۱۳۴۵: ۳۴۹). در واقع معنای تحت الفظی واژه «هویت» شامل: هستی، وجود، آنچه موجب شناسایی شخص باشد، حقیقت یا ماهیت یک شی یا شخص و ... می‌گردد.

مفهوم هویت، در زندگی همه انسان‌ها نقش اساسی دارد. به گفته هایدگر "همه جا، هر زمان و به هر صورت ممکن، هویت، خود را بر ما تحمیل می‌کند." بنابراین می‌توان برای انسان‌ها، نباتات، مکان‌ها و حتی ملت‌ها هویتی خاص قائل شد.

فهم هویت پدیده‌ها در فهم این واقعیت نهفته است که مجموع صفات هیچ یک از اجزاء یک گونه با اجزاء دیگر همان گونه یکی نیست. در واقع مفهوم هویت وابستگی عمیقی با مکان دارد.

هویت فرهنگی در ارتباط با فضا، مبحثی است که در مطالعات شهری اهمیت بیشتری می‌یابد. هویت فرهنگی باید در کنش با حلقه‌هایی باشد که از ارتباطی متقابل میان فضا و مردم در شهرها سرچشمه می‌گیرد و ریشه در ارزش‌های تاریخی و فرهنگی دارد در این صورت مردم با فضای شهر ارتباط برقرار می‌کنند. این ارتباطات به آن فضا معنایی را می‌بخشد؛ که آگاهی مردم نسبت به هویت فرهنگیشان را فعال می‌کند (Caves, 2005: 106).

کوپن لینچ (۱۹۶۰) هویت یک مکان را به عنوان آنچه که موجودیت مستقلی برای مکان فراهم می‌آورد یا فرم مشخص و متمایزی از سایر مکان‌ها ایجاد می‌کند تعریف می‌کند. از این مطلب، تنها این نکته برداشت می‌شود که هر مکانی که مشخصات منحصر به فردی داشته باشد، قابل تعریف خواهد بود. به‌طور کلی هویت صفتی است که به هر پدیده‌ای که واجد تصور و تظاهر باشد اطلاق می‌شود خواه این هویت دارای وجوه مثبت باشد یا منفی. در اینجا هویت عاملی است در ایجاد ذهنیت نسبت به موجودات که برگرفته از خصوصیات ذاتی یا اکتسابی آن‌هاست. در مجال این مقاله نیز با توجه به کلیات استنباط شده از معنای هویت به موضوع شکل‌گیری هویت در فضاهای شهری و مولفه‌های موثر و مبین هویت فضایی آن‌ها در طول زمان پرداخته شده و این موضوع در یک فضای مصداقی مورد بررسی قرار گرفته است.

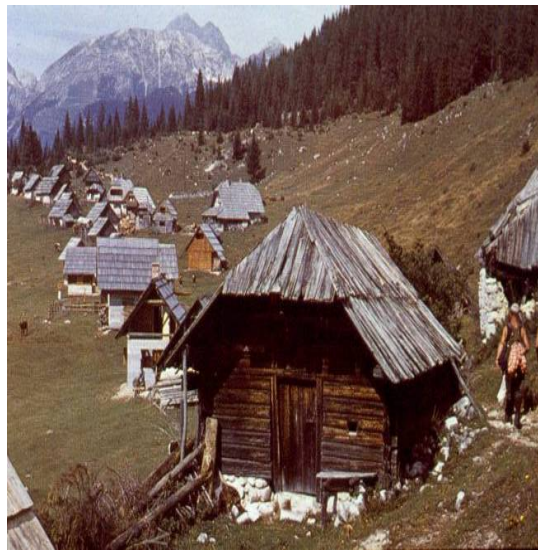
۱. شاخص‌های موثر در شکل‌دهی به هویت فضاهای شهری

در بحث پیرامون مفهوم هویت فضاها ویژگی‌های خاطره‌انگیزی و تعلق خاطر نسبت به آن‌ها یکی از عوامل شکل‌دهنده به هویت آن‌ها به حساب می‌آید. به بیان دیگر در اینجا با مفهوم هویت مکان سر و کار داریم.

هویت مکان به دو صورت می‌تواند ایجاد گردد. اول توسط ایجاد عناصر و اشکال و فضاهای معنادار و هویت‌دهنده در مکان و دوم با قرار گرفتن انسان در مکان (نوع فعالیت و آیین و مراسم) به‌گونه‌ای که می‌توان گفت که مکان بدون انسان هویتی را دارا نخواهد بود (Carmona, 2004: 68-9).

نوربرگ شولتز نیز درخصوص هویت مکان می‌گوید؛ مکان‌ها لزوماً همان چیزی هستند که باید باشند و دخل و تصرف انسانی در آن‌ها زمانی به خلق فضاهای قابل زندگی منجر می‌شود که حال و هوای حاکم بر فضا را تشخیص دهد و در راستای آن حرکت کند تصویر شماره (۱).

تصویر ۱: مکان و هویت مکانی در خانه‌های منفرد واقع در یک کوهپایه



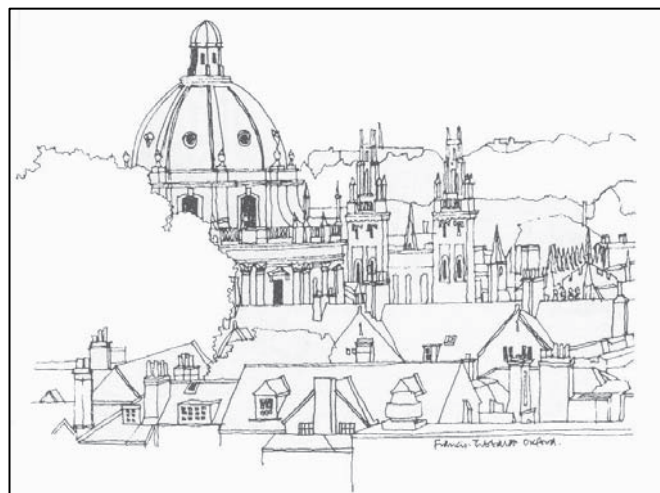
در واقع هویت یک ویژگی اساسی تجربه مکان‌هاست که هم از تجربه ما تاثیر گرفته و هم بر آن تاثیر می‌گذارد. آنچه اتفاق می‌افتد تنها شناخت تفاوت‌ها و مشابهت‌های بین مکان‌ها نیست، بلکه عمل به مراتب بنیادی‌تر شناخت مشابهت در تفاوت‌ها است. در واقع مساله مهم، تنها هویت یک مکان نیست بلکه هویتی است که یک فرد یا گروه با یک مکان ایجاد می‌کند، به ویژه زمانی که آن‌ها در حال تجربه به عنوان یک فرد آشنا و یا بیگانه از مکان هستند (Ralf, 1976:109).

رابطه میان انسان و مکان دوطرفه است، زیرا کنش و خواست انسانی معنی را به فضا مترتب می‌سازد و فضای خالی را به یک مکان تجربه شده تبدیل می‌کند و به همین ترتیب مکان می‌تواند بر انسان تأثیر متقابل گذارد چرا که به واسطه معنایش به ارزش‌ها و کنش‌های انسان خط می‌دهد (بهزادفر، ۱۳۸۶: ۲۳).

فرد با حضور و رشد یافتن در جمع علاوه بر آنکه دارای هویت شخصی یعنی نام، منزلت اجتماعی و روابط مشخص با دیگران می‌گردد، بلکه با گرفتن عناصر مشترکی که فرهنگ خوانده می‌شود هویت جمعی می‌یابد و با مجموعه این مسائل دارای تاریخ مشترک می‌شود (پاکزاد، ۱۳۷۵: ۱۰۲).

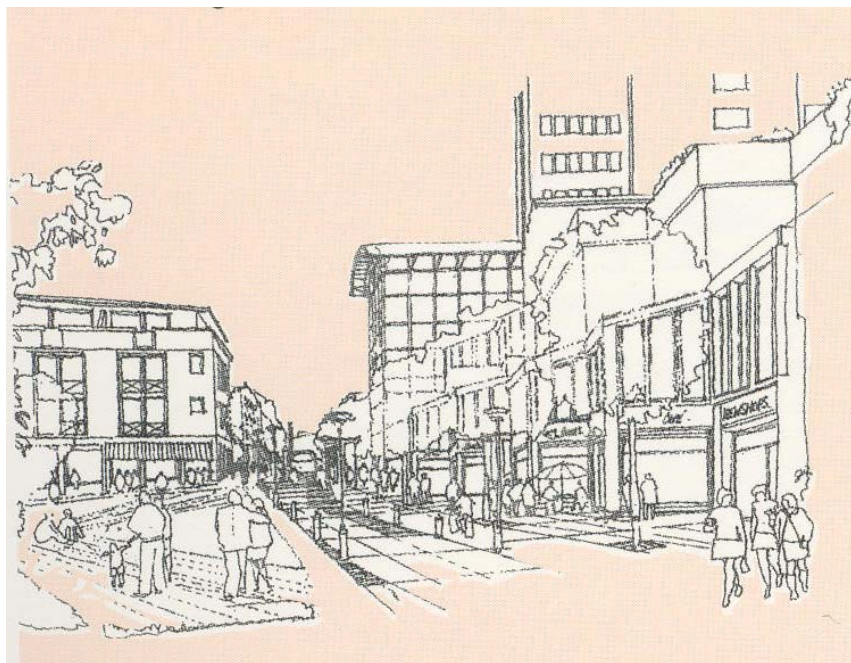
از طرفی نیز اگر فضا تداعی‌هایی در ذهن فرد ایجاد کند، یا برایش معنای خاصی داشته باشد از پدیده‌ای عینی به موجودی ذهنی بدل می‌شود، جای خود را در رده ذهنیت او باز می‌کند و مکان نام می‌گیرد (مدنی‌پور، ۱۳۷۹: ۳۲) تصویر شماره (۲).

تصویر ۲: عناصر معماری شاخص در شهرها در ایجاد ذهنیت نسبت به آن‌ها و القای هویت کالبدی



ماخذ: (تیبالدوز، ۱۳۸۳)

برخلاف میدان‌های شهری که درجه و نحوه محصوریت آن‌ها اغلب سکونی بصری را برایشان ایجاد می‌کند بیشتر خیابان‌ها از لحاظ بصری پویا و دینامیک هستند و احساسی قوی از حرکت را القاء می‌کنند. از دید عملکردگرایان، خیابان فضایی ارتباطی است که جهت‌دهنده، تقسیم‌کننده و تقویت‌کننده ساختار شهر است. لینچ نیز راه‌ها را مهم‌ترین عامل سازمان یافته در نقشه‌پردازی ذهنی انسان می‌داند تصویر شماره (۳).
 تصویر ۳: خیابان‌ها می‌توانند در مقیاس یک فضای شهری سرزنده بر اساس پیاده‌مداری طراحی شوند.



۲. پیشینه و بستر تاریخی شکل‌گیری خیابان لاله زار

در ایران پدیده خیابان حداقل به صورت کنونی خود، همانند و همزمان با اتومبیل از غرب وارد فرهنگ ما شده است به طوری که طراحان و برنامه‌ریزان ما نقش چندانی در تنظیم و طراحی این فضاها به خصوص در رابطه با خصوصیات فرهنگی و نیازهای اجتماعی، اقتصادی ما نداشته و صرفاً به پیاده‌کردن الگوهای خارجی - واغلب الگوهای مردود خارجی که تنها به ماشین پاسخگو بوده است، پرداخته‌اند (بحرینی، ۱۳۸۳: ۷).

لاله‌زار در دوره قاجار باغی بوده است در مجاورت زمین‌هایی که به علت قرار گرفتن عملکردهای مهم و متعدد (از جمله سفارتخانه‌ها) و همچنین همسایگی با ارگ حکومتی و قرار گرفتن در مسیر دهکده خوش آب و هوای شمیران مرغوبیت نسبتاً بالایی داشته است. این خیابان در بخشی از باغ لاله‌زار با الگو برداری از خیابان شانزه لیزه پاریس احداث شد. ایجاد خیابانی با حال و هوای شانزه لیزه، نشان از تجددطلبی دولت قاجار و دلبستگی به فضاهای شهری فرنگی (اروپایی) دارد. خیابانی برای آمد و شد تجدد طلبان و دیگر مردمانی که میل به دیدن فضایی دیگر گونه دارند و این شروعی است برای ایجاد زندگی شهری در خیابان می‌باشد (ترکزاده، ۱۳۸۰: ۱۷). خیابان تازه احداث شده در باغ لاله‌زار می‌خواهد چنین عرصه‌ای را در شهر تهران تدارک ببیند. این خیابان در دوران ناصرالدین شاه که دوران آغاز شکل‌گیری آن است، خیابان مشجر سنگ‌فرشی است که هنوز پیرامونش را باغ و باغچه‌هایی که در اثر تقسیم باغ لاله‌زار و فروش آن به وجود آورده‌اند، پوشانده‌اند. آنچه شاه قاجار در پی آن بود نه مفهوم کالبدی که معنای فضایی و روانی خیابان شانزه‌لیزه بود. او حال و هوای خیابان را و نه شکل کالبدی آن را در سر داشت. در این خیابان با فضایی کم و بیش ناآشنا با زندگی مرسوم مردمان شهر، عناصری پدیدار می‌شود که حکایت از شیوه‌های نو در زندگی شهری دارند. باغ وحش در جوار لاله‌زار خود از مظاهر شهر مدرن آن روزگاران است. در تحول ایجاد شده، شکل و شمایل به ترکیب فرنگی یافتن به ارزشی مبدل می‌شود که از ظاهر و پوشش تا طرح توسعه شهری می‌توان آن را دید. بعدها پس از استقرار و اسکان اعیان و خارجی‌ان در این منطقه، عملاً فعالیت و خدمات لوکس مربوط به آن‌ها به این منطقه سرازیر گردید. در واقع این خیابان در دوره اوج خود تبدیل به راسته‌ای تجاری برای عرضه تشریفاتی‌ترین و جذاب‌ترین

کالاهای اروپایی و راسته‌های تفریحی و فرهنگی برای قشر مرفه و فرهنگی مآب جامعه شد. بدین ترتیب لاله‌زار بستری مناسب برای ایجاد تئاترها، سالن‌های اپرا، سینماها و تماشاخانه‌ها شد. اولین تئاتر، سینما و هتل تهران در این خیابان ایجاد شدند. افول و نزول موقعیت لاله‌زار در دوره پهلوی دوم با افزایش جمعیت شهر و حرکت اعیان و متمولان به شمال شهر، اتفاق افتاد و واحدهای تجاری لوکس‌تر نیز به دنبال مشتریان خود راهی آن مناطق شدند و کیفیت مغازه‌ها به فراخور مصرف‌کنندگان جدید تنزل پیدا کرد. تئاترها عموماً به نمایش‌های بی‌محتوای سطحی پرداختند و کافه‌ها نیز پاتوق مسافران و شهروندان خوشگذران شدند تصویر شماره (۴).

تصویر ۴: ساختمان متروکه سینما خورشید، اولین سینمای تهران در خیابان لاله‌زار



۳. بررسی شاخص‌های تداوم یافته و موثر در تبیین هویت فضایی خیابان لاله‌زار

اگر شاخص‌های شکل‌دهنده به هویت فضای خیابان لاله‌زار به سه دسته عوامل طبیعی، مصنوع و انسانی تفکیک شوند می‌توان میزان تأثیرگذاری این عوامل را در شکل‌دهی به هویت فضایی این خیابان به شکل زیر مطرح کرد:

عوامل طبیعی شکل‌دهنده به هویت خیابان از جمله وضعیت اقلیمی کلان منطقه‌ی قرارگیری این فضا که همان حوزه آب و هوایی استان تهران یا به عبارت بهتر دامنه‌های جنوبی رشته کوه‌های البرز هستند. بدیهی است وضعیت خاص آب و هوایی این منطقه تأثیراتی را هر چند نامحسوس و با وضوح کم در شکل‌گیری فضای مورد نظر داشته‌اند. چنانکه در صورت قرارگیری این فضا در شمال یا جنوب کشور نمی‌توان کالبد اولیه و استمرار یافته آن را متصور بود.

از دیگر شاخص‌های طبیعی موثر در هویت فضایی خیابان لاله‌زار می‌توان به ویژگی‌های بستر طبیعی همچون شیب و جنس زمین و نیز پوشش گیاهی آن اشاره کرد که این عوامل نیز در مقیاسی فراتر از محل استقرار فضای مورد مطالعه قابل تعریف هستند.

همان‌طور که در شناخت سابقه شکل‌گیری خیابان لاله‌زار بیان شد، کارکرد تفریحی-گردشی، شاخصه اصلی کارکرد فضایی آن را شکل داده است. از سوی دیگر وجود ساختمان‌هایی با عملکرد فرهنگی و تفریحی همچون تماشاخانه‌ها و تئاترها نیز همسو با کارکرد غالب تفریحی و گردشگری آن سالیان متمادی تقویت‌کننده شخصیت و هویت فضایی این خیابان بوده است. اگر به کارکردها، رفتارها و فعالیت‌های تداوم یافته فوق که باعث تقویت و استمرار هویتی غالب برای خیابان لاله‌زار شده‌اند به عنوان عوامل ماهیتی آن بنگریم، دسته‌ای از کیفیت و خصوصیت کالبدی نیز نظیر: فرم، معماری، ریتم و تناسبات بازوها و ارتفاع هماهنگ جداره‌ها نیز مبین هویت فضایی آن بوده است.

تداوم و استمرار شاخص‌های اصلی هویت‌دهنده به مکان در بازخوانی نحوه شکل‌گیری و بروز مؤلفه‌های هویت‌دهنده به آن قابل شناسایی است. از این رو می‌توان این‌گونه استنباط کرد که عوامل هویت بخش کالبدی، اجتماعی و طبیعی استمرار یافته در فضای خیابان لاله‌زار از بدو شکل‌گیری این فضا تا دوره‌های بعد تداوم یافته‌اند که این خود سبب تقویت و تثبیت هویت و شخصیت اصلی این خیابان شده است.

آنچه در شکل‌دهی به شخصیت فضایی یک فضای مشخص از جمله فضای شهری می‌تواند مدنظر قرار گیرد در واقع خمیر مایه اصلی هویت فضایی آن را شکل می‌دهد. مطالعه بسیاری از فضاهای شهری ماندگار و شاخص در تاریخ معماری و شهرسازی مؤید این نکته است که استمرار تمام یا بخشی از مؤلفه‌های اصلی هویت‌دهنده به این فضاها در طول زمان متضمن حفظ هویت فضایی آن‌ها بوده است. این شاخصه‌های هویتی نیز شامل مواردی همچون استمرار خصوصیات طبیعی مکان، استمرار فعالیت‌ها و کارکردهای خاص و یا استمرار خصوصیات کالبدی مشخصی در آن‌ها بوده است.

با از بین رفتن یا کمرنگ شدن برخی از این خصوصیات میزان وضوح عناصر هویت‌دهنده به مکان نیز کم می‌شود و در این حالت مکان واجد خصوصیات جدید در کالبد یا ماهیت خود می‌شود که این وضعیت می‌تواند در طیفی وسیع از هماهنگی با ماهیت و کالبد اولیه تا تقابل با آن تغییر کند. در این صورت آهنگ تغییرات کالبدی و ماهیتی مکان می‌تواند تعیین‌کننده میزان انحراف یا عدم انطباق از هویت تداوم یافته باشد. به عنوان مثال میدان نقش جهان اصفهان و میدان امیرچخماق یزد قابل ذکر هستند. در میدان نقش جهان اصفهان کارکرد تفریحی و تجاری میدان و نظام کالبدی آن تا حد زیادی در طول زمان ثابت مانده است هر چند صورت فعالیت‌ها تغییراتی داشته و از میزان فعالیت‌های تفریحی آن کاسته شده است ولی میزان این تغییرات در کنار تداوم فرم و نظام کالبدی آن توانسته است میزان انطباق هویت تاریخی آن را با وضعیت موجود تا حد قابل قبولی حفظ کند، لذا هویت غالب این میدان منطبق با ذهنیت‌های مردم و سیر تاریخی آن بوده است.

از طرفی در میدان امیرچخماق یزد ماهیت غالب فضای آن که کارکرد مذهبی و حکومتی آن بوده است تقریباً تا این زمان از بین رفته است ولی بخش‌هایی از خصوصیات و بافت‌های کالبدی آن تداوم یافته که این خود باعث ایجاد وضوح هویت کالبدی آن گردیده است. با این حال به لحاظ انطباق هویت موجود این میدان با هویت غالب تداوم یافته آن در مقایسه با میدان نقش جهان اصفهان درجه پایین‌تری از انطباق هویت تاریخی قابل مشاهده است.

با توجه به مثال فوق در خصوص خیابان لاله زار تهران نیز همین تحلیل را می‌توان ارائه کرد. به این ترتیب که کارکرد غالب تفریحی و گردشگری این محور که ماهیت غالب آن بوده است از دوره‌ای به بعد کمرنگ شده و محتوای جدیدی به این فضا وارد شده است. تاجائی که هم اکنون فضای امروزی تقریباً تهی از ماهیت و محتوای تاریخی آن شده است تصویر شماره (۵).



تصویر ۵: خالی شدن خیابان از محتوای اصلی خود سبب تغییر کارکردها و فعالیت‌ها بی به صورت ناهمخوان با هویت تاریخی آن ذکر شده است.

لذا هویت موجود این خیابان انطباق بسیار کمی با هویت تداوم یافته و غالب آن دارد. در حالی که استمرار یا افزایش میزان انطباق مؤلفه‌های هویتی امروز با مؤلفه‌های مستمر تاریخی می‌توانست به تبیین هویت مطلوب آن در وضعیت حال منجر شود. با این حال به لحاظ شاخص‌های کالبدی می‌توان رگه‌هایی از مؤلفه‌های هویت کالبدی تاریخی آن را یافت. شاید همین اندک شاخص‌های تداوم یافته از گذشته، شاخص‌های مثبتی از هویت را به این مکان القاء کرده‌اند تصویر شماره (۶).

تصویر ۶: وجود الگوهای معماری تاریخی خیابان لاله زار که در برخی بناهای بدنه آن باقی مانده است.



۴. سیاست‌هایی در جهت تقویت و احیای شاخص‌های تداوم یافته در تبیین هویت فضایی خیابان

لاله‌زار

با توجه به ویژگی‌ها و مؤلفه‌های هویتی ذکر شده در خصوص خیابان لاله‌زار لازم است سیاست‌هایی در جهت تقویت و احیای شاخص‌های مثبت و تداوم یافته هویتی این فضای شهری در نظر گرفته شود. خاطره یکی از عواملی است که با تشدید تعقل و تبدیل آن به تعلق خاطر باعث احراز هویت می‌شود. تداعی نیز در تقویت تعلق خاطر نقش اساسی دارد. پس نوعی چرخه میان احراز هویت، همانی، تعلق خاطر، خاطرات و تداعی‌ها برقرار است (قاسمی، ۱۳۸۰: ۶۶).

از این رو مهم‌ترین سیاست‌هایی را که در جهت تقویت ذهنیت‌های مثبت و خاطرات مردم و ارتقاء وجوه مثبت هویتی خیابان لاله‌زار می‌توان پیشنهاد داد به‌طور کلی به شرح زیر قابل ذکر است:

- تقویت نقش تفریحی و گردشگری خیابان. همان‌طور که اشاره گردید کارکرد تفریحی و گردشگری یکی از مؤلفه‌های اصلی و هویت ساز این خیابان بوده است که احیاء آن به منظور تداوم بخشیدن به هویت و کارکرد تاریخی آن می‌تواند مد نظر قرار گیرد.
- توجه به نقش پیاده‌مدار این فضا و خروج فعالیت‌های ناسازگار با کارکرد غالب آن، همچنین ایجاد محدودیت در تردد سواره می‌تواند به احیاء هویت تداوم یافته تاریخی آن کمک کند.
- احیاء کارکرد فرهنگی این فضا با باز زنده سازی بناهای فرهنگی آن و یا ایجاد بناهای جدید واجد کارکردهای فرهنگی می‌تواند یکی دیگر از سیاست‌های احیاء هویت تاریخی به حساب آید.
- انجام اقداماتی اصلاحی به منظور بازسازی بافت فیزیکی خیابان از قبیل ترمیم کف‌سازی‌ها، رفع خصوصیات نامطلوب کالبدی و ترمیم بناهای با ارزش آن در جهت بهبود وضعیت موجود می‌باشد.

۵. جمع بندی

خیابان لاله‌زار تهران به عنوان نمونه‌ای از فضاهای شهری واجد یک هویت فضایی تداوم یافته مورد بررسی قرار گرفت. این فضا از بدو شکل‌گیری خود یک کارکرد غالب تفریحی و تفرجی داشته است. بدین صورت که در طول این محور یکسری تماشاخانه‌ها و سالن‌های تئاتر در مقیاس شهری وجود داشته‌اند. کارکرد غالب تفریحی - گردشگری و فرهنگی

آن در دوره‌هایی ادامه یافته و نوعی هویت غالب فضایی به این محور بخشیده است. این کارکرد غالب و هویت تداوم‌یافته از یک دوره به بعد با تغییر فرم و محتوای مکان یعنی فعالیت‌ها، روابط و تغییرات کالبدی به نوعی با انقطاع از هویت گذشته خود مواجه شده است؛ هرچند وجه غالب هویت فضایی آن هم اکنون نیز در ذهن شهروندانی که آن را تجربه کرده‌اند ماندگار است. از این‌رو نام این فضای شهری همواره تداعی کننده هویت غالب آن بوده است. لذا به نظر می‌رسد با احیاء مجدد کارکردها و فعالیت‌های هویت دهنده تاریخی به عنوان ماهیت تاریخی این فضا و نیز بازنده‌سازی و تقویت بافت‌های کالبدی و ایجاد کیفیت عملکردی در کالبد آن بتوان به تقویت و احیاء هویت استمرار یافته این فضا در قالبی تازه دست یافت. از این‌رو با توجه به موارد مطرح شده به نظر می‌رسد احیاء ماهیت فضایی و محتوای این خیابان به شکل جدید و امروزی آن در کنار برجسته کردن و احیاء شاخص‌های تداوم یافته کالبدی آن می‌تواند بخش پنهان هویت فضایی آن را نمایان سازد و مجدداً باعث تبیین و تحکیم شاخص‌ها و نمودهای هویتی آن گردد.

منابع

- امین‌زاده، بهناز و فرامرزی، داعی‌نژاد (۱۳۸۱) "ملاحظات محیطی در طراحی و بهسازی خیابان‌های شهری" هنرهای زیبا، نشریه علمی-پژوهشی دانشکده هنرهای زیبا، ص (۶۱ - ۵۰)، شماره ۱۱.
- بحرینی، سیدحسین (۱۳۸۳) "تحلیل فضاهای شهری در رابطه با الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان و ضوابطی برای طراحی" تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- بهزادفر، مصطفی (۱۳۸۶) "هویت شهر تهران" تهران، نشر شهر.
- پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۷۵) "هویت و این همانی با فضا" ص (۱۰۷ - ۱۰۰)، شماره ۲۱ و ۲۲.
- ترکزاده، نغمه (۱۳۸۰) "ظهور و افول لاله زار" ماهنامه شهرداری‌ها، شماره ۳۴.
- توسلی، محمود (۱۳۷۶) "طراحی شهری در بخش مرکزی تهران" تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات معماری و شهرسازی وزارت مسکن و شهرسازی.
- تیبالدز، فرانسیس (۱۳۸۳) "شهرسازی شهروندگرا" محمد احمدی‌نژاد، اصفهان، نشر خاک.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۴۵) "لغت‌نامه دهخدا" تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- قاسمی اصفهانی، مروارید (۱۳۸۰) "هویت بخشی به بافت‌های مسکونی" مدیریت شهری: فصلنامه پژوهشی تحلیلی، آموزشی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، ص (۹۸ - ۸۷)، شماره ۸.
- مدنی‌پور، علی (۱۳۷۹) "طراحی فضای شهری: نگرشی بر فرایندهای اجتماعی - مکانی" فرهاد مرتضایی، تهران، شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- میرمقتدایی، مهتا (۱۳۸۳) "معیارهای شناخت و ارزیابی هویت کالبدی شهرها" هنرهای زیبا، نشریه علمی-پژوهشی دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، پاییز، شماره ۱۹.

- Altman, I. & Seethe Low (Ed) (1992) "Place Attachment" New York, Plenum Press.
- Carmona, M. & Heath, T. & Of, T. & Ties dell, S. (2004) "Public Places, Urban Spaces the Dimensions of Urban Design" U.K, Elsevier.
- Caves, R. (2005) "Encyclopedia of the City" London, Rout Ledge.
- Ralph E. (1976) "Place & Place lessens" London, Peon.